

kronikk

Skriv til Dagbladet.
Kulturredaksjonen.
Ph 1184 Sentrum
0107 OsloFaks 22 31 05 00
E-postadresse:
Kronikk@dagbladet.no

Motstand mot ny kunnskap

Lars Borgersrud
dr.philos.

Frøde Færøy lanserer i Dagbladet 4.mai et voldsomt angrep på meg personlig og rapporten «Militære veivalg 1940–1945».

Rapportens nye funn om at hver femte sentrale k-offiser pr. 9. april 1940 på et eller annet tidspunkt var med i NS, oppstår han ikke, og heller ikke hva dette måtte bety for framstillingen av okkupasjonshistorien. Færøy er først og fremst opptatt av personvernet for to nøkkelpersoner ved Norges Hjemmefrontmuseum, den ene som Færøys tidligere forskningsjef, men står her i realiteten fram som motstander av ny kunnskap.

Når det gjelder disse to offiserene har leserne krav på flere opplysninger enn de Færøy gir. Begge var medlemmer av Rådet i Norges Hjemmefrontmuseum, og begge har sterkt bidratt til Norges krigshistorie. Den ene skrev som faglig ekspert for Undersøkelsseskommissjonen av 1945 kommisjonens militære framstilling. Deretter ble han medarbeider i Gyldendals storverk «Norges Krig 1940–45», og i Otto Ruges «Den andre verdenskrig». Hans framstillinger ligger til grunn for de fleste militære beretninger om felttoget. Den andre offiseren ble ved avslutningen av sin militære karriere – og som general – forskningsleder ved Norges Hjemmefrontmuseum, hvor han i tillegg til en rekke

dermed står fram som en av Færøys hovedinformanter.

At forskere ved Norges Hjemmefrontmuseum ble overrasket da det ble kjent at deres forskningsjef faktisk hadde meldt seg inn i NS på det tidspunkt han

krigshistorie

I forskningsrapporten «Militære veivalg 1940–45», omtalt i Dagbladet 23. mars, avslørte dr.philos. Lars Borgersrud at hver femte høyere norske offiser var medlem av Nasjonal Samling etter den tyske invasjonen 9. april. Flere andre offiserer hadde en mer eller mindre kjent fortid i nazistpartiet. Mange gjorde seinere en bemerkelsesverdig karriere. Amanuel Frøde Færøy ved Hjemmefrontmuseet kritiserte i en kronikk 4. mai Borgersrud og Dagbladet for å ha navngitt fire av disse personene.

Tidligere innlegg:

Bjørn I. Hansson: «General Hansson valgte aldri NS»

Lars Borgersrud: «Hansson var NS-medlem»

Frøde Færøy: «Forskningsetikk og personvern»

prosjekter skrev temahefet om forlopet til 9. april. «Hvor uforberedt var vi 9. april?» (1991), sammen med Arnfinn Moland. Han er en hyppig anviset kilde for bd. 7, «Hjemmefront», i Aschehougs storverk «Norge i Krig» (1987), som ble skrevet ved Norges Hjemmefrontmuseum (av Ivar Kraglund og Arnfinn Moland), og der omtalt som en av landets tidligste militære motstandspionerer.

er presentert som motstandspioner i «Hjemmefront», er lett å forstå. Det bør anspore til ydmykhet og refleksjon over den blandingen av rollene som aktører og forskere som Norges Hjemmefrontmuseum utvisomt her oppbyr, og ikke minst over betydningen av grundig kildekritikk. Men Færøy må forstå at han ikke selv kan tegne bildet av en motstandshelt, og samtidig rope på personvern når bildet blir revidert og nyansert. Færøy ble orientert muntlig av undertegnede i god tid før materialet ble lagt fram om de to ovennevnte. Han sitter altså i dobbel forstand i glasshus.

Det hadde vært lett å ironisere over at nettopp Færøy beskriver min «overdrevene fokusering på enkeltskjebner som unødvendig og avsporende». Hvis han ser nærmere etter, vil han finne at de er behandlet for mange i «Hjemmefront». Utvalget er selvsagt ikke tilfeldig. Mange har spilt sentrale roller i framstillingen av krigen og okkupasjonstida, eller var selv aktører eller spilte viktige roller i etterkrigstida. Det er derfor helt korrekt at dette materialet samlet innebærer en revisjon av sider av motstandskampen som er gitt bl.a. av forskere ved Norges

Hjemmefrontmuseum, særlig når det gjelder året 1940.

I stedet for å ønske ny kunnskap velkommen, skriver Færøy at han går mot «navnnotale av NS-medlemmer som ikke er tidligere kjent fra okkupasjonslitteraturen». Det er med rene ord å avskrive nye data om «kjente og kjære», og i særdeleshet, å avskrive nye versjoner om hva som virkelig skjedde i Norge i året 1940, særlig om sommeren og høsten 1940. En ting er at hemmelighold av viktige historiske fakta er kunnskapsfiendtlig i seg selv, enten det nå hjemles i bestemmelser om Rikets sikkerhet eller personvern. Men i annen omgang er det også årsak til at endring kan bli så smertefullt.

Færøy antyder at jeg navngir nærmest kreti og pleti, uansett sammenheng og betydning. Det er ikke tilfelle. Det kan hvem som helst forsikre seg om ved å lese rapporten. Det er her sentrale, offentlige aktører i etterkrigstida, en stabssjef for Forsvarsstaben, en stabssjef for Forsvarets Overkommando, en visestabssjef ved NATOs Nordkommando, og en leder i «Stay Behind», og direktør i et av Norges største private firmaer, alle beviselig med et NS-medlemskap på et tidspunkt i karrieren, før de engasjerte seg i motstandskamp. Det er de fire som har vært nevnt i innleggene her i avisen. Etter Færøys oppfatning kan man ikke omtale dette. Men den naive helleversjon er sannhet nok? Bestemmelsene om personvern har aldri vært ment som et middel til å beskytte en historisk versjon mot ny kunnskap, men til å beskytte mot skandaliserende, belastende, uierettlig og irrelevant omtale. Hvis det er irrelevant å undersøke om personer som er framstilt som motstandshelter faktisk hadde vært (eller var) med i NS, hva er da relevant? Er det lov å framsette «ille» motstandskampen så komplisert at fienden og hans innenlandske allierte forsvinner?

Hadde disse karrierene blitt de samme hvis deres fortid hadde vært offentlig kjent? Det er vel tvisomt, selv om tre av dem skiller seg fra den fjerde ved

Frøde Færøy, amanuensis ved Hjemmefrontmuseet, må forstå at han ikke selv kan tegne bildet av en motstandshelt og samtidig rope på personvern når bildet blir revidert og nyansert.

LARS BORGERSRUD: Den naive helleversjon sannhet nok?

Foto: ODDMUND LUNDE

at forholdet var for 9. april 1940. For den fjerde var NS-medlemskapet en hemmelighet som antagelig ingen andre enn en politibetjentmann, som forøvrig også var aktiv ved Norges Hjemmefrontmuseum, kjente til. Om familie eller venner var innviet, er tvisomt.

I stedet for å forholde seg til dette, ironiserer Færøy over min behandling av en rittmester, som ikke la skjul på at han hadde vært medlem. På tross av sin ærlighet ble han offer for intriger som ble odelagende for både

NS-fortid var ikke offentlig kjent

ham og hans familie. Han gjorde selvsagt aldri noen militær karriere etter krigen, slik Færøys sjef gjorde. Når rittmesteren ga sin versjon av krigen, ble det som privatperson, mens Færøys sjef kunne bruke den tyngde som karriere, grader og institusjonelle plattformar ga, fordi sannheten aldri ble kjent.

Færøy mener at jeg misbruker arkivkilder så grovt at det savner sidestykke, et overtramp «som ikke står tilbake for Ulaeig og Fjortoft». Slikt faller på sin egen urimelighet. Journalisten Ulaeig ble av flere, også meg, kritisert for et utall av feil og utelatelser av kilder i sin bok om likvidasjoner under krigen, mens ingen har påvist feil eller mangel på kilder i min rapport. Færøy anbefaler til slutt Riksarkivet å gripe inn overfor meg som forsker. Han bør besinne seg, og heller diskutere sak.

Saken kan ses på en annen måte. Færøy kan ses som et offer for sammenblanding av roller ved Norges Hjemmefrontmuseum, for et hemmelighold som lurer såvel familie og kolleger, for å bruke personvernet for å beskytte en spesiell versjon av krigshistorien mot endring.